

על תחושת שליחות ומנהיגות

מטרות

- היכרות עם דמותו של הרצל.
- שיחה על ההשפעה של מטרה ותחושת שליחות.

מהלך

א. פתיחה

נספר: ב-י' באייר אנו מציינים את 'יום הרצל' (תאריך יום ההולדת שלו). היום נכיר מעט מדמותו, ונדבר על תחושת שליחות.

ב. השינוי של הרצל (15 דקות)

נספר: הרצל נפטר בגיל 44. עד גיל 35 הוא חיי חיים "רגילים": סיים בית ספר תיכון, למד משפטים באוניברסיטה, כתב מחזות לתיאטרון, והתפרנס כעיתונאי בפריז. רק אז, ברגע אחד, החל בפעולה ציבורית למען העם היהודי.

נקרא את התיאור מפתחת היומן, שבו תיעד הרצל את פעולתו הציבורית

אביב שנת תרנ"ה (1895)

"זה זמן לא רב עושה אני במפעל אשר אין ערוך לגדלותו. כיום לא אדע אם אסיים אותו. דמיונו כחלום כביר. אך זה ימים ושבועות ממלא הוא את נפשי עד מעבר לתחום ההכרה, נלווה אלי בכל אשר אלך, מרחף על פני שיחותי הרגילות, צופה מעל השכם אל עבודתי העתונאית, המצחיקה בקטנותה, מבלבל אותי ומשכר אותי.

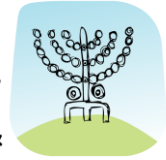
את תוצאותיו אין עוד לשער. אך לבי אומר לי, כי דבר-פלא הוא, אף כחלום, וכי שומה עלי להעלותו על הכתב – אם לא למזכרת לבריות, הרי לי בלבד, למען אשתעשע או אהגה בו בימים יבואו, ואולי בין שתי האפשרויות האלה: למען הספרות. אם הרומן לא יהיה למעשה, יתכן כי המעשה יהיה לרומן.

השם: ארץ-הבחירה!

[...] אך מה הם מאורעותיו של מודיע-חדשות לעומת המעשה שאני עושה כיום? אילו חלומות, מחשבות, מכתבים, פגישות, מעשים – אילו אכזבות אם הדבר לא יתן כל פרי, ואילו התנגשויות מיועדות לי, אם יבוא הדבר לידי התגשמות. צריך הדבר להישמר בזכרון."

- מהי החוויה שמתאר הרצל?
- מדוע לדעתכם היא כל כך מטלטלת אותו?

נקרא מכתב שכתב כמה ימים מאוחר יותר אל הרב ד"ר גידמן, הרב הראשי של וינה

הרצל, מכתב שני אל גידמן, 16 ביוני 1895

אדוני הד"ר הנעלה!

[...] אכן, המעשה אשר אני אומר לעשות חמור הוא כמצבם של היהודים אשר עליו, כנראה מתוך קוצר-רוח וליאות, אין הם נותנים לעצמם דין וחשבון במידה מספיקה. [...] הוא מתפלל על אשר כה יתחמם ליבי ל"ענין שלנו". אין הוא משער את מעלת החום שבה לבי בוער. אמנם, כך לא היה קודם.

[...] לולא הכרתי, כאמור, מבין השורות של מכתבו, שהוא בכל זאת יהיה לי עוזר-אמת, הייתי מוצא אחרים; ואם לא, הייתי הולך לי לבדי. כי בידי פתרון שאלת היהודים. יודע אני שיש לזה צלצול של טירוף; בזמן הראשון עוד יחשבוני לעתים תכופות למשתולל, עד אשר יכירו בחרדה בכל האמת שבדברי. אני מצאתי את הפתרון, ומעתה אין הוא עוד שלי לבדי. הוא קנין העולם.

[...] זה שבועות כותב אני מן הבוקר עד שעה מאוחרת בלילה, כדי להעלות על הכתב לפחות את הקוים העיקריים. לולא היה זה אושר רב, היה זה עינוי רב. הנני הראשון שהצליח בפתרון. זה שכרי, והוא ישאר שכרי השלם. איך מצאתיו? איני יודע. [...] עכשיו, שהכל ברור לעיני, הנני משתאה, כמה התקרבתי לעתים תכופות ליסוד הפתרון וכמה עברתי לעתים תכופות על פניו בלי לראותו. אך כיון שמצאתיו באחרונה, הרי זה לי אושר גדול. זר-זהב יהיה להורי לעת זקנתם, וכבוד-עולם לצאצאי אחרי.

אני מודה לפני כבודו, כי הנני כותב את השורות האלה בְּדַמְעָה! אך אני אוציא לפועל את רעיוני בכל חומר הדין.

אולי עוד סבור כבודו, כי הוזה אני. אבל הוא ישנה דעתו, כאשר ידע הכל. שכן פתרוני הוא מדעי בהחלט [...]"

- לפי המכתב, מה קרה שהניע את הרצל לפעולה? (הוא גילה פתרון לבעיית הקיום של העם היהודי, והרגיש מחויב לפעול להגשמתו)
- מדוע זה כל כך חשוב בשבילו? (הוא מרגיש שהדבר הזה משנה לחלוטין את חייו)
- ממה הוא מפחד? למה? (הוא חושש שהסביבה שלו תחשוב שהוא השתגע)

ג. היאוש ככוח מניע לפעולה (15 דקות)

נקרא קטע מתוך סיפור קצר בשם 'פונדק האנילין' שפרסם הרצל בשנת 1896. גם אני ירדתי פעם, כמוך, אל החוף האחרון הזה. חייתי את חיי כטיפש עד כלות הכוחות. עשיר הייתי, רוויתי, שבעתי כל התענוגות, עד שאחזה בי בחילה בלי גבול. דיכאון, בצורתו החמורה ביותר. ואם כן - להיפטר ממנו! ברגע שהגעתי לנהר, לעת ערב, עזבו הפועלים את בית-החרושת. כשראיתי את דמויות האנשים העייפים האלה עוברים על פני, הרגשתי פתאום צורך לעשות להם טוב. חילקתי ביניהם את הכסף המזומן שהיה איתי, ומאחר שראיתי פניהם שמחים, הצטערתי שלא היה עמי עוד כסף. את כל רכושי חסר-התועלת הייתי צריך לחלק בין האנשים העניים, - ואפילו רק בשביל, שלא יקבלו אותו אחדים מקרובי משפחתי, שגם הם, כמוני, היו עושים בו

שימוש בזוי. עם אחד הפועלים האלה שזכו במתנה התחלתי שיחה. ביקשתי ממנו שיספר לי על מצבו, שכרו וסוג עבודתו. בהתרגשות האזנתי לאדם המסכן, כאחד הבא ליטול ברכת פרידה. הכל אפשר למצוא בו, בבית-חרושת שכזה: מין האנושי, מן הטכני! ובית-חרושת זה היה מיוחד במינו. כאן עובדו שיירי-פסולת, שקודם לכן לא ידעו מה לעשות בהם. בתי הזיקוק נהגו בשעתו להשליך את העיטרן, ואף לשלם בעד הרחקתו של המשקע המסריח. והנה נתגלתה שיטה לעיבוד תעשייתי של העיטרן. וראה: מן החומר הלא-רצוי מפיקים כיום דברים מועילים ויקרי-ערך רבים. האנלין הוא רק אחד המוצרים האלה. אבל אני שמתי לב לניגודים שבסיפורו הפשוט של הפועל, כלומר לכך שאותם צבעים יפים, עליזים - מופקים מן העיטרן, פורחים ועולים כביכול, מתוכו. וכל אותו עניין היה בעיני כעין משל יפה. האם אין גם חיי אני, שרציתי להשליכם, מעין-פסולת-של-בית-חרושת, שאולי עוד אפשר להפיק מתוכם דבר טוב? ומשהוספתי, נרעש, להרהר בכך, התמוטטה בקרבי אותה השקפת-עולם צינית, פחדנית וקודרת, ומשהו חדש צמח ועלה, שבאמת לקח שנים עד שהפך איתן ובהיר כפי שהוא כיום. [...] מכרי, שלא חשבו לראות בי מטורף שעה שבזבזתי את ימי ולילותי בענייני נשים, בהימורים ובהשתכרות, מכרי חשבו שאני טיפש, כשהתחלתי לתת טעם לחיי. אבל קל לו מאד לאדם לסבול גזר-דין זה, כל עוד הוא עומד על הקרקע בשתי רגליו שלו. ואני מטפח כאן לא רק את המחקר השל, המעשה שלי משפיע גם הרחק מעבר לזה במעגלים רחוקים.

- מהו הנמשל של משל האנלין? כיצד הם משקפים את חיי האדם?
- מהו התהליך שקרה לדובר בסיפור?

אני לוקח את האנשים השקועים במעמקי ייאושם ולש אותם מחדש... [...] המתן עוד רגע ונסה לפעול בייאושך. שכן הייאוש הוא חומר יקר, שאפשר להפיק ממנו את הדברים הנפלאים ביותר: אומץ-לב, ויתרון, יציבות, הקרבה עצמית... ובכל מקרה ומקרה מצאתי שימוש בשביל החיים שניצלו. [...] מה שהאנשים הפשוטים מחפשי-הנוחות לא מעיזים לעשות, מעיזים לעשות האנשים שלי. במקום שבו ההר תלול ביותר, שם מטפסים הבחורים שלי. שכן יש בדרך זו עליית תמיד... ועתה, חשוב בבקשה בעצמך: האם אין זה תוכן ראוי לחיים? לייבש מהים פיסת-אדמה זה עדיין לא המעשה הגדול ביותר. גדול ממנו הדבר שאני עושה בהכרה של בני האדם.

- מה עושה הדובר?
- כיצד יכול הייאוש להפוך לכוח מניע? למה הוא נחוץ?
- מה צריך לדעתכם לקרות כדי שהיאוש אכן יהפוך למניע ולא למדכא?
- איך סיפור פונדק האנלין מתחבר לדעתכם לסיפור של הרצל?

ד. מטרה לחיים (5 דקות)

נקרא מיומנה של חנה סנש, שנכתב כשהיתה תלמידת תיכון בבודפשט, הונגריה, כשנה לפני עלייתה לארץ.

חנה סנש, יומן, 27.10.1938

אינני זוכרת אם סיפרתי כבר שאני ציונית. מלה זו אומרת הרבה מאוד. אומר בקיצור מה משמעותה בשבילי: אני מרגישה שעכשיו אני יהודייה בעלת הכרה, ובכל מאודי. אני מתגאה ביהדותי ומטרתי לעלות לארץ-ישראל ולהשתתף בבניינה. נקל להבין שרעיון זה לא נולד בן-לילה. לפני שלוש שנים, כאשר שמעתי בפעם הראשונה על הציונות, התנגדתי לה בכל כוחי. אבל המאורעות והתקופה בה אנו חיים קירבו אותי בינתיים לרעיון זה. כמה שמחה אני שהגעתי אליו. עכשיו חשה אני קרקע מתחת לרגלי ורואה לפניי מטרה אשר כדאי לעמול למענה. אתחיל ללמוד עברית. אבקר בחוג העוסק בכך – במלה אחת: רוצה אני לפעול במרץ. השתניתי לגמרי, וכה טוב לי ככה. האמונה נחוצה מאוד לאדם, וחשוב שתהיה לו הרגשה שחיו אינם מיותרים, אינם חולפים לריק, שהוא ממלא תפקיד. את כל אלה נותנת לי הציונות. ולא איכפת לי שאני שומעת הרבה דעות מנוגדות. העיקר בשבילי – שאני מאמינה בהגשמת הציונות. הכרתי הברורה היא כי זהו הפיתרון היחיד של הבעיה היהודית, וכי המפעל הנהדר בארץ-ישראל הולך ומוקם על יסוד איתן. אני יודעת שיהיה קשה, אבל הכל כדאי.

- מה הציונות עשתה לחנה סנש? כיצד היא השפיעה על חייה?
- מה הכוח שברעיון כזה? מה צריך כדי שרעיון יוכל ליצור תחושת מטרה?
- מה קורה למי שאין לו תחושת מטרה?

ה. דיון לסיכום (10 דקות)

- מבקשים מהתלמידים/ות לחשוב ולספר על אנשים שהם מכירים (אישית או דמויות ציבוריות מהעבר וההווה), שיש או שהיתה להם תחושת מטרה כזו.
- האם תחושת מטרה כזו יכולה להופיע לדעתכם גם בקנה מידה קטן יותר?
  - האם יש לכם דוגמאות מהחיים שלכם שתחושת מטרה הניעה / מניעה אותכם לפעולה? איזו חוויה היא יוצרת?

נספחים - מטרה לחיים

הרצל, יומן, פריז, באביב שנת תרנ"ה (1895)

"זה זמן לא רב עושה אני במפעל אשר אין ערוך לגדלותו. כיום לא אדע אם אסיים אותו. דמיונו כחלום כביר. אך זה ימים ושבועות ממלא הוא את נפשי עד מעבר לתחום ההכרה, נלוה אלי בכל אשר אלך, מרחף על פני שיחותי הרגילות, צופה מעל השכם אל עבודתי העתונאית, המצחיקה בקטנותה, מבלבל אותי ומשכר אותי.

את תוצאותיו אין עוד לשער. אך לבי אומר לי, כי דבר-פלא הוא, אף כחלום, וכי שומה עלי להעלותו על הכתב - אם לא למזכרת לבריות, הרי לי בלבד, למען אשתעשע או אהגה בו בימים יבואו, ואולי בין שתי האפשרויות האלה: למען הספרות. אם הרומן לא יהיה למעשה, יתכן כי המעשה יהיה לרומן.

השם: ארץ-הבחירה!

[...] אך מה הם מאורעותיו של מודיע-חדשות לעומת המעשה שאני עושה כיום? אילו חלומות, מחשבות, מכתבים, פגישות, מעשים - אילו אכזבות אם הדבר לא יתן כל פרי, ואילו התנגשויות מיועדות לי, אם יבוא הדבר לידי התגשמות. צריך הדבר להישמר בזכרון."

הרצל, מכתב שני אל גידמן, 16 ביוני 1895

אדוני הד"ר הנעלה!

[...] אכן, המעשה אשר אני אומר לעשות חמור הוא כמצבם של היהודים אשר עליו, כנראה מתוך קוצר-רוח וליאות, אין הם נותנים לעצמם דין וחשבון במידה מספיקה.

[...] הוא מתפלא על אשר כה יתחמם ליבי ל"ענין שלנו". אין הוא משער את מעלת החום שבה לבי בוער. אמנם, כך לא היה קודם.

[...] לולא הכרתי, כאמור, מבין השורות של מכתבו, שהוא בכל זאת יהיה לי עוזר-אמת, הייתי מוצא אחרים; ואם לא, הייתי הולך לי לבדי. כי בידי פתרון שאלת היהודים. יודע אני שיש לזה צלצול של טירוף; בזמן הראשון עוד יחשובני לעתים תכופות למשתולל, עד אשר יכירו בחרדה בכל האמת שבדברי. אני מצאתי את הפתרון, ומעתה אין הוא עוד שלי לבדי. הוא קנין העולם.

[...] זה שבועות כותב אני מן הבוקר עד שעה מאוחרת בלילה, כדי להעלות על הכתב לפחות את הקוים העיקריים. לולא היה זה אושר רב, היה זה עינוי רב. הנני הראשון שהצליח בפתרון. זה שכרי, והוא ישאר שכרי השלם. איך מצאתיו? איני יודע. [...] עכשיו, שהכל ברור לעיני, הנני משתאה, כמה התקרבתי לעתים תכופות ליסוד הפתרון וכמה עברתי לעתים תכופות על פניו בלי לראותו. אך כיון שמצאתיו באחרונה, הרי זה לי אושר גדול. זר-זהב יהיה להורי לעת זקנתם, וכבוד-עולם לצאצאי אחרי.

אני מודה לפני כבודו, כי הנני כותב את השורות האלה בדמעי! אך אני אוציא לפועל את רעיוני בכל חומר הדין.

אולי עוד סבור כבודו, כי הוזה אני. אבל הוא ישנה דעתו, כאשר ידע הכל. שכן פתרוני הוא מדעי בהחלט [...]"

הרצל, פונדק האנילין¹, 1896

גם אני ירדתי פעם, כמוך, אל החוף האחרון הזה. חייתי את חיי כטיפש עד כלות הכוחות. עשיר הייתי, רוויתי, שבעתי כל התענוגות, עד שאחזה בי בחילה בלי גבול. דיכאון, בצורתו החמורה ביותר. ואם כן - להיפטר ממנו! ברגע שהגעתי לנהר, לעת ערב, עזבו הפועלים את בית-החרושת. כשראיתי את דמויות האנשים העייפים האלה עוברים על פני, הרגשתי פתאום צורך לעשות להם טוב. חילקתי ביניהם את הכסף המזומן שהיה איתי, ומאחר שראיתי פניהם שמחים, הצטערתי שלא היה עמי עוד כסף. את כל רכושי חסר-התועלת הייתי צריך לחלק בין האנשים העניים, - ואפילו רק בשביל, שלא יקבלו אותו אחדים מקרובי משפחתי, שגם הם, כמוני, היו עושים בו שימוש בזוי. עם אחד הפועלים האלה שזכו במתנה התחלתי שיחה. ביקשתי ממנו שיספר לי על מצבו, שכרו וסוג עבודתו. בהתרגשות האזנתי לאדם המסכן, כאחד הבא ליטול ברכת פרידה. הכל אפשר למצוא בו, בבית-חרושת שכזה: מין האנושי, מן הטכני! ובית-חרושת זה היה מיוחד במינו. כאן עובדו שיירי-פסולת, שקודם לכן לא ידעו מה לעשות בהם. בתי הזיקוק נהגו בשעתו להשליך את העיטור, ואף לשלם בעד הרחקתו של המשקע המסריח. והנה נתגלתה שיטה לעיבוד תעשייתי של העיטור. וראה: מן החומר הלא-רצוי מפיקים כיום דברים מועילים ויקרי-ערך רבים. האנילין הוא רק אחד המוצרים האלה. אבל אני שמתי לב לניגודים שבסיפורו הפשוט של הפועל, כלומר לכך שאותם צבעים יפים, עליזים - מופקים מן העיטור, פורחים ועולים כביכול, מתוכו. וכל אותו עניין היה בעיני כעין משל יפה. האם אין גם חיי אני, שרציתי להשליכם, מעין-פסולת-של-בית-חרושת, שאולי עוד אפשר להפיק מתוכם דבר טוב? ומשהוספתי, נרעש, להרהר בכך, התמוטטה בקרבי אותה השקפת-עולם צינית, פחדנית וקודרת, ומשהו חדש צמח ועלה, שבאמת לקח שנים עד שהפך איתן ובהיר כפי שהוא כיום. [...] מכרי, שלא חשבו לראות בי מטורף שעה שבזבזתי את ימי ולילותי בענייני נשים, בהימורים ובהשתכרות, מכרי חשבו שאני טיפש, כשהתחלתי לתת טעם לחיי. אבל קל לו מאד לאדם לסבול גזר-דין זה, כל עוד הוא עומד על הקרקע בשתי רגליו שלו. ואני מטפח כאן לא רק את המחקר השל, המעשה שלי משפיע גם הרחק מעבר לזה במעגלים רחוקים. [...]

אני לוקח את האנשים השקועים במעמקי ייאושם ולש אותם מחדש... [...] המתן עוד רגע ונסה לפעול בייאושך. שכן הייאוש הוא חומר יקר, שאפשר להפיק ממנו את הדברים הנפלאים ביותר: אומץ-לב, ויתרון, יציבות, הקרבה עצמית... ובכל מקרה ומקרה מצאתי שימוש בשביל החיים שניצל. [...] מה שהאנשים הפשוטים מחפשי-הנוחות לא מעיזים לעשות, מעיזים לעשות האנשים שלי. במקום שבו ההר תלול ביותר, שם מטפסים הבחורים שלי. שכן יש בדרך זו עליית תמיד... ועתה, חשוב בבקשה בעצמך: האם אין זה תוכן ראוי לחיים? לייבש מהים פיסת-אדמה זה עדיין לא המעשה הגדול ביותר. גדול ממנו הדבר שאני עושה בהכרה של בני האדם.

¹ האנילין, המשמש חומר-אב לייצור צבעים, הוא נוזל רעיל חסר-צבע. נהוג לכנות את הצבעים האורגניים בשם צבעי-אנילין. בסוף המאה התשע עשרה עוד הופק האנילין בעיקר מעיטור-הפחם, כלומר מחומר שנחשב היה פחות-ערך. ב-7.6.1895 כתב הרצל ביומנו: "אני הגבר העושה אנילין מן הפסולת."

חנה סנש, יומן, 27.10.1938

אינני זוכרת אם סיפרתי כבר שאני ציונית. מלה זו אומרת הרבה מאוד. אומר בקיצור מה משמעותה בשבילי: אני מרגישה שעכשיו אני יהודייה בעלת הכרה, ובכל מאודי. אני מתגאה ביהדותי ומטרתני לעלות לארץ-ישראל ולהשתתף בבניינה. נקל להבין שרעיון זה לא נולד בן-לילה. לפני שלוש שנים, כאשר שמעתי בפעם הראשונה על הציונות, התנגדתי לה בכל כוחי. אבל המאורעות והתקופה בה אנו חיים קירבו אותי בינתיים לרעיון זה. כמה שמחה אני שהגעתי אליו. עכשיו חשה אני קרקע מתחת לרגלי ורואה לפניי מטרה אשר כדאי לעמול למענה. אתחיל ללמוד עברית. אבקר בחוג העוסק בכך – במלה אחת: רוצה אני לפעול במרץ. השתנית לגמרי, וכה טוב לי ככה. האמונה נחוצה מאוד לאדם, וחשוב שתהיה לו הרגשה שחיי אינם מיותרים, אינם חולפים לריק, שהוא ממלא תפקיד. את כל אלה נותנת לי הציונות. ולא איכפת לי שאני שומעת הרבה דעות מנוגדות. העיקר בשבילי – שאני מאמינה בהגשמת הציונות. הכרתי הברורה היא כי זהו הפיתרון היחיד של הבעיה היהודית, וכי המפעל הנהדר בארץ-ישראל הולך ומוקם על יסוד איתן. אני יודעת שיהיה קשה, אבל הכל כדאי.

